

Nekod Zinger

A műbőr aktatáska

(regényrészlet)

Az emberek sorsa néha nem kevésbé rejtélyesen alakul, mint a kövek, kertek vagy könyvek sorsa. Amikor Talbije pszichiátriai intézetét bezárták, néhány betegdokumentációs dossziét már nem vittek el a szeméttárolóig, hanem egyszerűen eldobták az udvaron. Az intézet területén már sem betegek, sem egészségügyi személyzet nem maradt, de az őr továbbra is etetgette az intézeti állatkert lakóit. Nem tudtam megállni, felvettem az egyik dossziét, amelyre héber betűkkel az volt írva: „Contvari Kosztka Onrakep” –.

– Mindig ez van, – mondta az őr, aki a pávát etette. – Mindig ez. Mert lebontani ugyebár nem bontják le, ugyan, dehogya, hiszen műemlék... Aztán meg úgy újjáépítik az általános építési terv alapján, hogy a jó édes anyja se ismer rá. És ezt nem én találtam ám ki, hanem biztosan tudom. Láttad már a szomszédos villát? Mielőtt szétszedték, minden egyes darabkáját beszámozták, merthogy ez az előírás. Az új vázat pedig – nézd csak meg – úgy rakták össze, hogy a számok össze-vissza vannak; és arról már ne is beszéljünk, hogy most bent a jó erős falazat helyett egy betonöntvény van, meg két új emelet, ami pont úgy illik a régi villa stílusához, mint a polgármesterünk a karosszékhéhez. Úgyhogy olvasd csak azt a kórtörténetet, ez az egyetlen, ami megmarad ebből a városból!

Neki is álltam az olvasásnak, és nem bántam meg.

A személyazonossági igazolvány nélküli páciens, aki a diagnózis szerint krónikus paranoidában szenvedett, és négy évtizeden keresztül volt a kórház lakója, beteglapján úgy volt nyilvántartva, mint Contvari Kosztka Onrakep (feltehetően a nála talált újságkivágásban szereplő elnyűtt reprodukció alapján), már régóta nem beszélt senkivel, de kórtörténetében feljegyezték, hogy tud magyarul, szerbül és németül.

Ahogy ránéztem a kifakult újságcikkre rögtön rájöttem, hogy a beteg személyét tévesen azonosították. A cikkben szereplő önarckép, ami a dosszié feliratán „onrakep” formában szerepelt, valóban Csontváry Kosztka Tivadar ecsetje alól került ki, és Budapesten a Magyar Nemzeti Galériában található. Bár ez az igen eredeti, látomá-

sos festő valóban járt Jeruzsálemben a XIX. század végén, sőt egy csodálatra méltó bibliai témájú képsorozatot is festett Palesztina tájképébe illesztve, időben semmiképpen sem lehetett azonos azzal a különös pácienssel, akit az intézetben az ő nevében tartottak számon.

Sajnos magyar nyelvtudásom néhány művészettel kapcsolatos kifejezésen túl nem terjed, mégis úgy éreztem, hogy a titok nyitja mindenképpen azon a szögletes, nyomtatott betűs kézírással teleírt három oldalon található, amely a dossziében úgy szerepelt mint a „címzett és cím nélküli levél”. Szemem végigfutott a számomra érthetetlen szövegen, amikor is megláttam Csáth Géza nevét, akiről rögtön eszembe jutott az a szerző, akinek remek novellái nemrégiben jelentek meg angol nyelven Jasha Kessler és Charlotte Roberts fordításában.

A szöveget egy teljesen laikus ismerősöm kérszemre modern héberre fordította, az alábbi orosz verzió ennek alapján készült. Mivel a titokzatos páciens írásának nem volt címe, így azt magam találtam ki

PALOTA, KERT, PÁLYAUDVAR, ELŐCSARNOK...

Brennerrel közös szobánk nyugati fala mállott, télen-nyáron nedves volt. Most is – pedig a hőségben minden kiszáradt az udvaron –, nedvedzett, mállott és mocsárszagot árasztott. Hozzáértők szerint nincs min csodálkozni, a ház egész nyugati szárnyát alapozás nélkül építették rá a földre. Tán az angyalok tartják, hogy eddig össze nem dőlt? Már rég ideje volna lebontani. Múlt évben egy ismert városi építész meglátogatta itt a fiát, egy katonakarmestert, minden oldalról megnézte az épületet, majd azt mondta, hogy ez az ottomán építészet gyöngyszeme, csak ez az idétlen toldalék elrontja az összképet. Bizony nem Tokaj nemes penésze borítja a nyugati falat...

Nekem egyáltalán nem tetszik ez a hely, de Brenner úgy látszik már hozzászólt, hiszen ő itt született, és itt is halt meg. Többnyire nem értem egy szavát se, ha sikerül is elbeszélgetnem valakivel, az csak az udvari állatkert pávája vagy

sánta gazellája. Átdugom ujjaim a dróthálón, és megvakargatom a gazella füle tövét. A páva mindenhova követ, és helyeslően bólogat, akármilyen ostobaságot is beszélek.

Ma azonban a szomszédom jeleket ad, hátán keresztül nagyujjával a nyugati falra mutogat, melyet a megbarnult vakolat ótvaros dudorai borítanak. Mintha arra buzdítana, hogy beszélgessek a fallal, bízzam rá titkos gondolataimat. De lelkem összes gondolatát már ismeri akámelyik város bármelyik öreg fala.

Brenner úgy mosolyog, mint egy összeesküvő, és előszed az ágya alól egy hosszú, rozsdás kézi-fúrót, néhány éve az udvaron találta. Nekiáll fúrni a falat. A fúró iszonyatosan nyikorog, a fal potyogni kezd, és olyan hangokat hallat, mintha valaki érdes, lomha, ajkaival cuppogna, rámjön a félsz: mindjárt leomlik, majd utána összedől a toldalék is, minket romjai alá temet.

De semmi borzalmas nem történik. A falban nagy, egyenetlen rés keletkezik, olyan mint azok a lőrések, amelyeken mindig átkukucskáltam, mikor a nagymama sétálni vitt Budára. A résen keresztül jól körülhatárolt, széles, lágyan aranyló fénysugár hatol a szobánkba, benne kicsiny fénylő vízcseppek kavarnak.

– Ha! – kiált fel Brenner elragadtatva, de én már régóta egy szót sem értek magyarul, ezért csak helyeslően bólogatok, hogy ne sértődjön meg, németül és héberül ismételtetem:

– Ja, Jozef, ja! Ken, Josef, ken. Ken.

Brenner vastag ujjával gyorsan szélesíti a rést. És már mászik is át rajta, széles háta – a szökőkút fröccsenő cseppjeitől nedves, rózsaszín pizsamájában –, eltűnik a fal mögött. Gondolkodás nélkül követem. Ó, milyen kellemes ez a szikrázó, hús permet, mely nekünk, kik a fal túloldalán sínylődtünk, sokáig csak kínzóan egészségtelen nedvességnek tűnt!

Végtelennek tetsző passzázsban találjuk magunkat, sok oldalsó átjárója és fedett folyosója van, melyek elvesznek a matt, helyenként sötétarany és borfoltos, egyenetlen felületű, hályogos tükrök visszfényében; egy tágas üvegház kupolája alatt vagyunk, melynek sokszínű üvegesen kocsonyás boltozata felfelé ível, lassan és puhán formálódik és alakul, akár a kaleidoszkóp, akár a csodálatos oszlásnak indult növényi szövet élő sejtje a mikroszkóp lencséje alatt, akár a muranói millefiori álmos gömbje, mely a szem láttára kel életre. Nem tudom, minek nevezzem ezt a helyet – palota, kert vagy pályaudvar? A dús, hús és kissé elvadult növényzet itt nem a földből tör elő vad hajtásaival, hanem kecses kővázákból nyújtózik, könnyedén, körbefonva a súlytalan csavart oszlopokat, a lépcsőfokok és a töredezett

mozaikpadló fölött függ, felhő szigetekként kerülve szét a felső szintek között. A helyet leginkább előcsarnoknak nevezném, mert ekkora csönd aligha elképzelhető váróteremben. Itt nincsenek se madarak, se kiszolgáló személyzet, még Brenner is végre elaludt a széles márvány pihenőn, elnyújtózva, akár a csecsemő; így az előcsarnok csendjében nem hallatszik más csak a szökőkút csobogása, a nyíló bimbók lágy nesze és a halott szirmok halk zizegése.

Hogy került mindez ide, a föld mélyébe, ki rejtette mindezt el, a föld alá, ki fedte el szürke, omladozó vakolattal bejáratait, így csinálva titkot belőle, érzékelhető, hatalmasat? És hová tűntek a ház lakói? Miért törött minden ablaküveg, miért felejtették a balkonokon a régi bútort, miért maradt a szárítókötélen a fehérnemű? Nézem alvó szobatársamat, látom, mennyire átváltozott álmában, tudom, ő tudná a választ, de most már nem ébred fel. Reggel az ápoló alighanem háromszoros adag nyugtatót adott be neki, és most arcvonásai kifinomultak, csaknem nőiesekké váltak, haja megnőtt, befedte vállát, bőre kékes árnyalatúvá színeződött, és felülete olyan, akár a matt, mázatlan porceláné, még a pizsamája is rózsaszín korall tömbnek tűnik.

Nem megyek vissza többé a szobámba, se ebédre, se az esti vizitre. Itt maradok, mert, aki elásta ezt a kincset ebben a rakás törmelékben, rám hagyta. Máskülönben hogy kerültem volna ide? És már egyébként sem találnám meg a visszautat – a villamos nem jár, az egész várost felásták, a felismerhetetlenségig megváltozott. A katoniorvos, aki kiállította a halotti bizonyítványomat, – halálom ciánkáli mérgezés miatt következett be, Szabadkán, a szerb határon –, átküldte Csáth Géza, ópiumfüggő orvos végrendeletének megfelelően, a velem együtt szökött József agyát, szívét és máját a budapesti orvosi akadémia vizsgálat céljából; én viszont túljártam a határőrök eszén, és úgy ahogy voltam, pizsamában elindultam Jeruzsálembe. Zavaros időkben a határőrzés szigora enyhül, könnyebbé válik az átkelés, de ma érzem, hogy elfáradtam, hogy teli tüdővel, boldogan szívom magamba a levegőt a csendes csobogó szökőkút mellett. Ezért többet innen nem megyek el, örökre ittmaradok.

A hivatalos verzió szerint Csáth Géza (Brenner József) 1919-ben megszökött az elmegyógyintézetből, de mivel nem sikerült átjutnia a szerb-magyar határon, 51 éves korában végzett önmagával. Azt, hogy a Talbije városi beteg, aki élete nagyobb részét, teljes ismeretlenségben, Jeruzsálemben töltötte – Csáth Géza volt-e, vagy csak tehetős epigonja, aki tökéletesen belehelyezkedett az író lelkivilágába –, már aligha sikerül kideríteni.

Oroszból fordította Dési Edit